ואיבעית אימא דכ"ע לצאת לא בעי כוונה והכא לעבור משום בל תוסיף קמיפלגי דתנא קמא סבר לעבור משום בל תוסיף לא בעי כוונה ורבן גמליאל סבר לעבור משום בל תוסיף בעי כוונה ואיבעית אימא אי דסבירא לן דשבת זמן תפילין דכ"ע לא לעבור בעי כוונה ולא לצאת בעי כוונה והכא בלעבור שלא בזמנו קמיפלגי תנא קמא סבר לא בעי כוונה ורבן גמליאל סבר לעבור שלא בזמנו בעי כוונה אי הכי לרבי מאיר זוג אחד נמי לא ועוד [א]הישן בשמיני בסוכה ילקה אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא ומאן שמעת ליה שבת זמן תפילין ר' עקיבא [ב]דתניא [1]ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה [א]ימים ולא לילות מימים [ב]ולא כל ימים פרט לשבתות וימים טובים דברי רבי יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר לא נאמר חוקה זו אלא לענין פסח בלבד ואלא הא [ג]דתנן [ג]הפסח [ד]והמילה מצות עשה לימא דלא כרבי עקיבא דאי ר"ע כיון דמוקי לה בפסח לאו נמי איכא כדרבי אבין א"ר אילעאי [ד]דאמר רבי אבין אמר רבי אילעאי כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בלא תעשה אפילו תימא רבי עקיבא [ה]השמר דלאו לאו השמר דעשה עשה וסבר רבי עקיבא שבת זמן תפילין הוא והתניא [ו]ר"ע אומר יכול יניח אדם תפילין בשבתות וימים טובים ת"ל [2]והיה לך לאות על ידך מי שצריכין אות יצאו אלו שהן גופן אות אלא האי תנא הוא דתניא הניעור בלילה רצה חולץ רצה מניח דברי רבי נתן יונתן הקיטוני אומר אין מניחין תפילין בלילה מדלילה לתנא קמא זמן תפילין שבת נמי זמן תפילין (א) דילמא ס"ל לילה זמן תפילין הוא שבת לאו זמן תפילין הוא דהא שמעינן ליה לרבי עקיבא דאמר [ז]לילה זמן תפילין הוא שבת לאו זמן תפילין הוא אלא האי תנא הוא דתניא מיכל בת כושי היתה מנחת תפילין [ה]ולא מיחו בה חכמים ואשתו של יונה היתה עולה לרגל ולא מיחו בה חכמים מדלא מיחו בה חכמים אלמא קסברי מצות עשה שלא הזמן גרמא היא ודילמא סבר לה כרבי

ואיבעית אימא. לענין לצאת כולי עלמא לא פליגי דידי תוכתיה נפיק אע"ג דלא איכוון ולענין בל תוסיף פליגי לת"ק כי היכי דלענין מפיק נפיק לענין בל תוסיף נמי עבר ולרבן גמליאל אי לא מכוין למצוה לא עבר: **ואיבעית אימא אי סבירא לן.** (ב) דלכ"ע שבת זמן תפילין לא לעבור ולא לצאת בעי כוונה והיכא בל תוסיף אלא שבת לאו זמן תפילין הוא והכא פליגי דת"ק סבר שלא בזמנו נמי אפי' בלא כוונה מצוה היא ותוספת עמה ולרבן גמליאל שלא בזמנו ואינו מתכוין אין כאן רמז מצוה ואין כאן תוספת: **זוג א' נמי לא.** דיש כאן תוספת שמוסיף שבת על החול למצות תפילין: **ועוד הישן בשמיני בסוכה ילקה.** דמוסיף שמיני על השביעי ואנן מיתב יתבינן בשמיני בספק שביעי לכתחלה אלא שלא בזמנו בלא כוונה לאו תוספת הוא ולהכי שרינן דאי שמיני הוא לא מכוין למצות סוכה: **מחוורתא כדשנינן מעיקרא.** בשבת זמן ולאו זמן תפילין הוא (ג) קא מיפלגי: **ומאן.** תנא דשמעת ליה דאמר שבת זמן תפילין דמוקים מתני' אליביה: **ושמרת את החוקה.** בפרשת קדש לי כתיב והיא אחת מד' פרשיות של תפילין: **אלא לענין פסח.** דאיירי בה לעיל מינה והאי מימים ימימה משנה לשנה דמתרגמינן מזמן לזמן. אלמא מדלא דריש ר' עקיבא האי קרא בתפילין ש"מ דס"ל לילה ושבת זמן תפילין דלא קא ממעט להו קרא: **והא דתנן.** בפ"ק דכריתות [דף ב.]: הפסח והמילה. אע"פ שיש בהן כרת הואיל ואין בהן לאו אלא מצות עשה הן אין מביאין על שגגתן חטאת שאין חטאת באה אלא על לאו דכרת כדכתיב (ויקרא ד) אשר לא תעשינה וגו': **לאו נמי איכא.** דהא כתיב ושמרת וכל שמירה אזהרת לאו היא כדר' אבין: **השמר דלאו לאו והשמר דעשה עשה.** פי' השמר שלא תעשה לאו כגון השמר לך פן תכרות ברית וגו' (שמות לד) השמר לך פן תנקש וגו' (דברים יב) השמר בנגע הצרעת (שם כד) שלא יקוץ בהרתו. השמר דעשה כי האי דושמרת את החוקה: **מי שצריכין אות.** ימים שישראל צריכין להעמיד אות על עצמן להכיר שהם מחזיקים בתורתו של הקב"ה יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות בין הקב"ה לישראל דכתיב (שמות לא) כי אות היא ביני וביניכם: **הניעור בלילה.** שאין לו לחוש שמא יפיח בתפיליו: **רצה מניח.** ואינו כמוסיף על המצוה דלילה זמן תפילין הוא ורבנן הוא דגזור שמא יפיח כשהוא ישן: **מדלילה לת"ק זמן תפילין.** אלמא לא דריש מימים ימימה למעוטי לילות דמוקים לקרא בפסח: **שבת נמי זמן תפילין הוא.** (ד) מההוא קרא גופיה ממעט שבת: **ודילמא סבירא ליה לילה זמן תפילין.** דלא דריש מימים ימימה לענין תפילין אבל שבת לאו זמן תפילין הוא ונפקא ליה מוהיה לך לאות כדנפקא ליה לר"ע לעיל דמוקי מימים ימימה לפסח דלא ממעט לילה מימים וקא ממעט שבת מוהיה לך לאות: **בת כושי.** בת שאול כדכתיב (תהלים ז) על דברי כוש בן ימיני דהיינו שאול כדאמרי' באלו מגלחין (מו"ק דף טז:): **ולא מיחו בה חכמים.** דהוי כתוספת על דברי תורה שפטורה נשים ממצות עשה שהזמן גרמא: **של יונה.** בן אמיתי: **שלא הזמן גרמא.** אלמא מצות תפילין כל שעה גם בלילה גם בשבת דאי מפקת חד הוי להו זמן קבוע:

ימים וכו' פרט לשבתות וי"ט. נראה דאדרש' דאות על ידך דנסמוך קא סמיך ולכאורה אין להניח תפילין בחוה"מ שא"צ אות לאסור במלאכה בדבר שאינו אבל ועוד דחייב בסוכה בחג ובפסח אסור באכילת חמץ וכן פסקו בהלכות גדולות אבל בירושלמי (פרק אלו מגלחין הלכה ד) משמע דצריך להניח דגרס ההוא גברא דאכל תפילין אתא לקמיה דרב חננאל שדריה לקמיה דרבה בר בר חנה אמר ליה לספרא זיל הב ליה תפילין ואת כתוב לך דתנא כותב אדם תפילין לעצמו אתא לקמיה דרב א"ל זיל כתוב ליה להדיא מתני' פליגי עליה דרב כותב אדם תפילין לעצמו אבל לאחרים לא רב פתר להניח פירוש מעמיד המשנה שרצה להניח לאחר המועד אבל לצורך המועד יכול לכתוב אף לאחרים וכן עמא דבר עוד מצינן ראיה מספ"ק דבילה (דף טו.) גבי משלחין תפילין:

ושמרת את החוקה הזאת. מכאן אור"ת דאפי' בני מערבא (ו)דהוו מברכין כשהיו חולצין תפילין לשמור חוקיו היינו דוקא כשחולץ סמוך לחשיכה משום דלילה לאו זמן תפילין הוא דהאי כתיב חוקה מיהו לא קי"ל הכי ואין צריך לברך אפי' חולצן משום לילה דקי"ל כר' עקיבא דאמר לא נאמרה חוקה זו אלא לענין פסח בלבד ובהקומץ רבה (מנחות דף לו.) פסקינן דלילה זמן תפילין עד שעת שינה ורב אשי ורבינא מסקי התם הלכה ואין מורין כן אלא כל הלילה זמן תפילין כרבי עקיבא דשמעתין:

השמר דעשה עשה. ואפי' ר' יוחנן דאמר בהקומץ רבה (מנחות דף לו:) השמר דעשה נמי לאו הוא ולהכי המניח תפילין אחר שקיעת החמה עובר בלאו מודה הוא שאם לא הניח ביום שאינו לוקה דלענין הנחת היום השמר דעשה עשה הוא כמו לענין עשיית פסח דאמר הכא דהוי עשה משום דהוי קום עשה ודוקא לענין הנחת תפילין בלילה קאמר ר' יוחנן דלאו הוא דהוי כמו השמר בנגע הצרעת דחשיב ליה לאו בפ' אם לא הביא (שבת דף קלב:) אע"ג דכתיב לשמור ולעשות משום דפירושו לאו הוא השמר שלא תקון:

מיכל בת כושי היתה מנחת תפילין. בפסיקתא [רבתי פכ"ב(ט)] דר' חזקיה בשם ר' אבהו אמרו אשתו של יונה הושבה מיכל בת כושי מיחו בה חכמים מה שפי' בקונטרס דאי מצות עשה שהזמן גרמא הוא היו מוחין בידה שנראה כמוסיפה אין נראה לר"י דהא ר' יהודה לית ליה נשים סומכות רשות ושמעינן ליה בפ"ק דסוכה (דף ב:) דאמר הילני המלכה היתה יושבת בסוכה וז' בניה ומיהו יש ליישב דמשום בניה היתה יושבת ולא מיחזי כבל תוסיף אי נמי משום דשמעינן ליה לרבא בפרק ראוהו ב"ד (ר"ה דף כח:) דלעבור שלא בזמנו בעי כוונה ולגבי אשה דלא מחייבא הוי כשלא בזמנו (ה) דכיון דלא מיכווני לה לא עברה אך נראה דוחק ונראה לפרש דטעמא למ"ד (ו) דלא הוי רשות משום דתפילין צריכין גוף נקי ונשים אין זריזות ליזהר ועלייה לרגל משום דמיחזי כמביאה חולין לעזרה או משום ראיית פנים בעזרה שלא לצורך ותקיעת שופר וסמיכה נמי דמעכבין למאן דלית ליה רשות לאו משום דמיחזי תוסיף אלא משום דתקיעה מלאכה דרבנן היא כדאמר בפ' כיסוי הדם (חולין דף פד:) דאין וודאה דוחה שבת וסמיכה אפי' בהקפת יד מיחזי כעבודה בקדשים:

דילמא סבר לה כר' יוסי דאמר נשים סומכות רשות. מכאן אר"ת דמותר לנשים לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא אע"ג דפטורות כמו מיכל בת שאול שהיתה מסתמא גם מברכת אע"ג דר"מ ור' יהודה פליגי עליה כדאמר בסמוך קיימא לן כר' יוסי לגבי תרווייהו ואע"ג דסתם מתני' דאין מעכבין את התינוקות מלתקוע(ז) דלא כר' יוסי דמשמע הא נשים מעכבין כדאמר בסמוך אפ"ה מעשה רב דמיכל בת שאול ואשתו של יונה ועובדא דפרק אין דורשין (חגיגה דף טז:) דהבילנוהו לעזרת נשים כדי לעשות להם נחת רוח ועוד הביא ראיה מהא דאמר רב יוסף בפרק החובל (ב"ק דף פז.) מעיקרא מאן דאמר לי הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן דלא מפקדנא ועבידנא כו' ואם במקום שפטור ועושה אסור לברך אם כן אמאי קאמר דהוה עביד

מסורת הש"ס

א) [ר"ה כח:], ב) מנחות לו:, ג) זבחים קו: כריתות ב., ד) מכות יג: שבועות ד. לו. סוטה ה. ע"ז נא: זבחים קו. מנחות לט:, ה) יומא פו. מנחות לו:, ו) מנחות לו:, ז) [זבחים יט.], ח) [ברכות מד:], ט) ועי' ירושלמי ברכות פ"ב ה"ג, י) ר"ה לג.,

תורה אור השלם

1. וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה: שמות יג י

2. וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְיָ בְּפִיךָ כִּי בְּיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ יְיָ מִמִּצְרָיִם: שמות יג ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' ודילמא סבירא ליה לילה: (ב) רש"י ד"ה ואיבעית אימא אי סבירא לן אי שמעינן דלכולי עלמא: (ג) ד"ה מחוורתא וכו' דקא מיפלגי: (ד) ד"ה שבת נמי וכו' דמההוא קרא: (ה) תוס' ד"ה מיכל וכו' דכיון דלא מיכוונה וכו': (ו) בא"ד דטעמא למ"ד דלית ליה רשות משום:

מוסף רש"י

הישן בשמיני בסוכה. שלא לשום מצוה, ילקה. שהרי מוסיף על מצוה ועובר משום בל תוסיף (ר"ה כח:). **אלא לענין פסח בלבד.** והכי קאמר עשה פסח משנה לשנה (מנחות לו:). **דתנן הפסח והמילה מצות עשה.** בפ"ק דכריתות דקחשיב ל"ו כריתות שמתחייב עליהם חטאת, וקתני והפסח והמילה כרת שלהם על מצות עשה היא באה ואין מייתי חטאת על שגגתה, דחטאת אינה באה אלא על לאו וכרת כדכתיב (ויקרא ד) אשר לא תעשינה (זבחים קו:). **השמר דלאו לאו.** השמר דכתיב במילתא דמוזהר רחמנא לא תעשה, הוי לאו גמור ללקות, כגון (דברים כד) השמר בנגע הצרעת, דמשמע שלא יקוץ בהרתו, וכן (שמות לד) השמר לך פן תכרות ברית וגו', אבל השמר דעשה כגון האי דמשמע שמור לעשות תפילין, עשה הוא (מנחות לו:).

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה י סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' ל סעיף ב:

ו ב מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' לא סעיף א:

ז ג מיי' פ"א מהל' קרבן פסח הלכה א סמג עשין רכג:

ח ד מיי' פ"א מהלכות מילה הלכה א סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רס:

ט ה טוש"ע א"ח סי' לח סעיף ג בהג"ה:

רבינו חננאל

איכא דאמרי כולי עלמא [לצאת] לא בעי כוונה ובלעבור משום בל תוסיף פליגי. תנא קמא סבר לעבור משום בל תוסיף לא בעי כוונה, ורבן גמליאל סבר אינו עובר עד שיתכוון לעבור. ואיבעית אימא אי סבירא לן דשבת (לאו זמן תפילין ספר אחר) זמן תפילין היא [דכו"ע] לא לצאת ולא לעבור ולא בעי כוונה, והכא בלעבור שלא בזמנה פליגי. אי הכי לר' מאיר דאמר שבת לאו זמן תפילין היא, לא לצאת ולא לעבור ולא בעי כוונה, אלא אע"פ שאינו מתכוין לא לצאת ולא לעבור חייב, אפי' זוג אחד אסיר. וכן הישן בשמיני בסוכה ילקה שעובר על בסוכות תשבו שבעת ימים, והוא ישב ח', הוסיף על ז' ימים שבתורה. ואע"פ שלא נתכוון לעבור. אלא מחוורתא כדשנינ[נ]ן מעיקרא, ומתני' דלא כר' מאיר. מאן תנא הוא דסבר שבת זמן תפילין היא ר' עקיבא היא, דתניא ושמרת כו'. עד אלא לפסח בלבד, אבל תפילין אפילו בשבתות וימים טובים. ואקשינן אלא הא דתנן בכריתות פרק א' הפסח והמילה מצות עשה הן, דלא כתיב בהו לאו, כיון דאוקמה לפרשה זו בפסח דכתיב בה ושמרת, שמירה זו לאו היא, כר' אבין א"ר אלעאי. הנה גם פסח יש בו לאו. ופרקינן ר' עקיבא סבר שמירה דלאו הוא לאו. והאי שמירה דעשה הוא. וסבר ר' עקיבא שבת זמן תפילין, והתניא כו'. ותברר כי ר' עקיב' סבר שבת לאו זמן תפילין היא, דשבת גופה אות היא. אבל לילה זמן תפילין היא, מדקאמר פרשה זו כולה בפסח נאמרה. ואתינן למפשט דר' נתן הוא דסבר שבת זמן תפילין היא. מדקתני היה (נוער) [ניעור] בלילה רצה חולץ רצה מניח. ש"מ דלילה זמן תפילין היא סבירא ליה. ודחינן להא דוקיא. אלא האי תנא הוא דתניא מיכל בת שאול היתה מנחת תפילין (בלילה) ולא מיחו בה חכמים. לאו משום דסברי תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא היא. כלומר זמנם בכל יום ואפי' בשבתות וימים טובים, לפיכך לא מיחו בה חכמים, ש"מ דשבת זמן תפילין סבירא להו. ודחינן, ודילמא חכמים סבירא להו

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones